مجله زبانشناسی و گویش های خراسان ، سال یازدهم ، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۸، شماره پیاپی ۲۰

Doi: 10.22067/lj.v9i17.63816

بررسی کنش گفتار «دروغ» و رابطه آن با متغیرهای سن، جنسیت، رشته تحصیلی، منطقه جغرافیایی و مذهب

فاخته نخاولی[1] (دانشجوی دکتری زبانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)
اعظم استاجی[2] (دانشیار زبانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران، نویسنده مسئول)
عطیه کامیابی گل[3] (استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی و گروه زبان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

صص: ۱۱۰-۸۵

چکیده

پژوهش حاضر، مطالعه‌ای توصیفی، تحلیلی و میدانی است که به بررسی نمونه اعلای دروغ در زبان فارسی و همچنین به ارتباط میان کنش گفتار دروغ و متغیرهای سن، جنسیت، رشته تحصیلی، جهت‌گیری مذهبی، منطقه جغرافیایی (شهر یا مکانی که آزمودنی‌های مورد نظر در آن بزرگ شده‌اند) می پردازد. در این پژوهش از پرسشنامه ی رویکردهای مذهبی آلپورت و همچنین پرسشنامه ی کلمن و کی استفاده نموده و برای تحلیل داده های حاصل از نرم افزار اس پی اس اس نسخه ی ۲۲، بهره گرفته ایم. این پرسشنامه ها به ۲۸۰ دانشجوی دانشکده‌ی ادبیات که در ۸ رشته‌ی مختلف در مقطع تحصیلات تکمیلی، مشغول به تحصیل بودند، داده شد. انتخاب آزمودنی‌ها به صورت داوطلبانه و براساس جدول تعمیم‌پذیری مورگان، انجام گرفت. نتایج این بررسی ها نشان داد که نمونه‌ی اعلای دروغ در زبان فارسی دارای سه مؤلفه است: مؤلفه‌ی بیان خبر، مؤلفه‌ی کذب بودن خبر و مؤلفه‌ی قصد فریب داشتن. نتایج همچنین نشان داد که تنها میان متغیر منطقه‌ی جغرافیایی و مفهوم دروغ همبستگی و ارتباط وجود دارد و میان سایر متغیرهای مورد نظر با کنش گفتار دروغ تفاوت معنادار مشاهده نشد.

کلید واژه ها: نمونه اعلای دروغ، جنس، منطقه جغرافیایی، مذهب.

تاریخ دریافت : ۱۳۹۶/۰۱/۲۸ تاریخ پذیرش : ۱۳۹۶/۰۶/۱۹

پست الکترونیکی: 1. fakhteh_nakhavaly@yahoo.com 2. estaji@um.ac.ir 3. kamyabigol@um.ac.ir

۱- مقدمه

دروغ به طور گسـترده از زوایای بسـیار زیادی همچون جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، فلسفه، تعلیم و تربیت و روان‌شـناسـیِ زبان، مورد بررسـی قرار گرفته‌اسـت. با این حال، «دروغ» در درجه‌ی اول یک کنش گفتار اسـت (می‌باور[1]، ۲۰۱۱). مطالعات محدودی به بررسـی دروغ در کنش‌هـای گفتاری خاص پرداخته‌اند، در مقابل، اغلب اوقات در پژوهش‌های مربوط به «دروغ» تأکید بر نقضِ نظریه‌ی گرایس و تعریف دروغ به عنوان امری کاذب بوده اسـت و پژوهشگران مختلف مؤلفه های مشابهی در تعریف دروغ ارائه کرده اند.

سـیلانیان طوسی (۱۳۷۹) دروغ را به این صورت تعریف می‌کند: «دروغ‌گویی از نظر لغوی به معنای کتمان واقعیت اسـت و بیان سـخنی که واقعیت خارجی برای گوینده ندارد». شـریف عسـگری(۱۳۹۰،ص.۱۱۳) نیز معتقد است "دروغ هم به صورت گفتاری انجام می‌شود و هم به صـورت عملی. دروغ گفتاری، همان خبر خلاف واقع اسـت و دروغِ عملی آن است که انسان، رفتاری را انجام دهد که مفهوم برداشـت شـده از آن، غیرواقعی باشد" . در سنت اسلامی تقریباً تعریف واحدی از دروغ وجود دارد که بین اهل لغت، فقهاء و علمای اخلاق مشـهور اسـت. اترک و ملابخشـی (۱۳۹۱،ص۲و۳) معتقدند دروغ یعنی «خبر خلاف واقع»، و در سـنت غربی تعریف نسـبتاً مشهور این است: «دروغ یعنی دادن خبری که متکلم باور به نادرستی‌اش دارد به شـخص دیگر با این قصـد که او باور کند آن خبر درسـت اسـت». شـفق(۱۳۹۳) نیز صدق و کذب را به این صورت تعریف می‌کند: صدق، خبری است مطابق با اعتقاد گوینده ، هرچند که آن اعتقاد خطا باشـد. صـدق خبر، مطابقت آن با واقعیت خارجی و نیز اعتقاد گوینده اسـت و کذب خبر، عدم مطابقت آن با واقعیت خارجی اسـت. همانند شـفق، رضانژاد (۱۳٦۷،ص. ٦۰) نیز معتقد اسـت که هرگاه نسـبت کلامی (مفهوم) با نسبت خارجی (مصداق) مطابقت کند، خبر راست و در غیراین‌صورت، دروغ است.

اترک (۱۳۸۸)معتقد است که در ماهیت دروغ ،چهار مؤلفه لازم است: مؤلفه بیان خبر، مؤلفه خلاف واقع بودن خبر، مؤلفه تخاطب و مؤلفه قصـد فریب داشتن. وی دروغ را به این صورت تعریف می‌کند: «دروغ نوعی فریب اسـت که منحصـر در گفتار و هر چیزی که قائم‌مقام گفتار

1. Meibauer

باشـد، مانند نوشتار و اشاره است، نه در مطلق قول و فعل، هم‌چنین دروغ در خبر ممکن است نه در مطلق کلام.

بـه همین ترتیـب پژوهشـــگران غربی نیز به ارائه‌ی تعاریف مختلف و مؤلفه‌های گوناگون برای «دروغ» پرداختـه‌اند. ویمر (۱۹۸٤) دروغ را گفتار غلطی که به خوبی برنامه‌ریزی شـــده، تعریف می‌کنـد. جونز (۱۹۸٦) قصـــد فریـب دادن را جزء شـــرایط لازم برای تعریف دروغ، می‌داند. کلمن و کِی (۱۹۸۹،ص. ۲۸) معتقدند که نمونه‌ی اعلاء دروغ، نمونه‌ای اسـت که شامل سـه مؤلفه‌ی اصـلی باشـد و اگر نمونه‌ای یکی از این سـه مؤلفه را نداشـته باشد، باز هم دروغ محسـوب می‌شـود اما دروغی با درجات پائین‌تر. آنها معتقدند که دروغ باید شامل سه مؤلفه‌ی اصلی باشد: ۱ـــ کذب پاره گفتار ۲ـــ اعتقاد گوینده به کذب بودن پاره گفتار ۳ـــ قصد گوینده برای فریب شـــنونده. آن‌ها «دروغ» را «کنش گفتار ارائه اطلاعات غیرواقعی» تعریف می‌کنند. در دروغ، گوینده وانمود می‌کند که اصـول همیاری گرایس را رعایت کرده اسـت. بنابراین «دروغ» اســـتراتژی فریبکـارانه‌ای اســـت که هدف آن، «دادن اطلاعات غلط درباره‌ی جهان و هم‌چنین درباره‌ی ذهن گوینده به شـنونده است. کستل فرانچی و پوگی (۱۹۹٤) نیز در تعریف دروغ بر ارائه و انتقال اطلاعات غلط و ارتباط فریب‌کارانه تأکید دارند. ماهون (۲۰۰٦) نیز معتقد اســـت که دروغ لزوماً فریبکارانه است.

نیومن و پنه‌بیکر (۱۹۰۵)، کامینادا (۲۰۰۹) و ســـایر پژوهشـــگران معتقدند که «قصـــد فریب دادن» مؤلفه اصـلی و ضـروری در تعریف «دروغ» محسوب می‌شود. فالیس (۲۰۱۰) نیز اعتقاد گوینده به کذب بودن پاره‌گفتار خود را عامل شـکل‌گیری دروغ و قصد فریب دادن مخاطب را مؤلفه اصـلی دروغ معرفی می کند. می‌باور (۲۰۱۱) نیز معتقد اسـت که فرد دروغ‌گو واقعیت را غلط نشان می‌دهد تا مخاطب را فریب دهد.

سـیسـتما (۲۰۱۲) نیز به مؤلفه‌های کذب بودنِ پاره‌گفتار تولید شده، وجود مخاطب، اعتقاد گوینده بر کذب بودن پاره‌گفتار خود و قصـــد فریب مخاطب در تعریف دروغ اشـــاره می‌کند. گرامینگا (۲۰۱۳) نیز قصد فریب دادن را مؤلفه اصلی و ضروری دروغ می‌داند.

مطالعه حاضـر با به کارگیری پرســشــنامه کلمن و کِی و همچنین پرســشــنامه رویکردهای مذهبی آلپورت انجام شـده اسـت. پرسـشـنامه کلمن و کِی ابتدا ترجمه و سپس با زبان فارسی

مطابقت داده شـده اسـت، تا به بررسـیِ درجه‌گذاری و ارزیابیِ سـخنوران فارسـی‌زبان از موقعیت‌های مورد نظر که دروغ فرض شده‌اند، بپردازد.

کلمن و کِی پرسـشـنامه‌ای طراحی کرده‌اند که در آن از افراد خواسته شده، یک پاره‌گفتار را ارزیابی و ارزش‌گذاری‌کنند. این کار طبق داسـتان‌هایی که به آن‌ها داده می‌شـود و هم‌چنین هشـت ترکیب مختلف از سـه مؤلفه مورد نظر آن‌ها که در تعریف‌شـان از دروغ نقش اسـاسـی دارد، انجام می‌شود.

متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش شامل سن، جنسیت، رشته تحصیلی، جهت گیری مذهبی، منطقه جغرافیایی و ارزیابی شـخصـی شـرکت کنندگان از میزان مذهبی بودن خود، میشود. برای تحلیل داده های مورد نظر در این پژوهش نیز از نرم‌افزار اس پی اس اس نسخه‌ی ۲۲، بهره گرفته شده است.

پژوهش حاضـر با هدف بررسـی تاثیر متغیرهای مورد نظر بر کنش گفتار دروغ برای پاسـخ گویی به شش پرسش زیر شکل گرفت:

۱) آیا مفهوم «دروغ» در زبان فارسـی با مفهوم نمونه اعلای دروغ که از سـوی کلمن و کی مطرح شده است، مطابقت دارد یا خیر؟

۲) آیا رابطه ای بین «سن» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» وجود دارد؟

۳) آیا رابطه ای بین «جنسیت» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» وجود دارد؟

٤) آیا رابطه ای بین «رشته تحصیلی» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» وجود دارد؟

۵) آیا رابطه ای بین «جهت گیری مذهبی» و برداشـت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» وجود دارد؟

٦) آیـا رابطـه ای بین «منطقه جغرافیایی» و برداشـت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» وجود دارد؟

۷) آیا رابطه ای بین «ارزشـیابی شـخصـی آزمودنی ها از میزان مذهبی بودن خود» و مفهوم «دروغ» وجود دارد؟

متناظر با شش پرسش مذکور، شش فرضیه به شرح زیر در نظر گرفته شده است:

الف) نمونـه اعلای دروغ از دید آزمودنی های پژوهش حاضـر، شـامل سـه عامل مورد نظر(عوامل مطرح شده از سوی کلمن و کی) است.

ب) بین «سن» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» رابطه وجود ندارد.

پ) بین «جنسیت» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» تفاوت معنادار وجود ندارد.

ت) بین «رشته تحصیلی» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» رابطه وجود ندارد.

ث) بین «جهت گیری مذهبی» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» رابطه وجود ندارد.

ج) بین «منطقه جغرافیایی» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» رابطه وجود ندارد.

چ) بین «ارزشیابی شخصی آزمودنی ها از میزان مذهبی بودن خود» و مفهوم «دروغ» رابطه وجود ندارد.

۲- تعریف دروغ از نظر کلمن و کی

در این بخش از پژوهش اشاره‌ای خواهیم داشت به تعریف کلمن و کی پیرامون «دروغ» که پایه نظری پژوهش حاضر را شکل داده است.

وقتی می‌خواهیم دروغ را تعریف کنیم، اولین چیزی که به ذهن خطور می‌کند، گفتن چیزی کذب است. با این حال این تعریف کامل نیست زیرا مردم اغلب اوقات چیزهایی می‌گویند که کذب است با این وجود دروغ نامیده نمی‌شود. مثلاً وقتی گوینده صادقانه تلاش می‌کند چیزی را که باور دارد اطلاعات صدق است منتقل کند، اشتباهات صادقانه و ارائه اطلاعات نادرست اغلب اتفاق می‌افتند اما دروغ محسوب نمی‌شود. بنابراین به عاملی دیگر در تعریف دروغ نیاز داریم و آن این است که گوینده باور داشته باشد آنچه می‌گوید کذب است. با این حال این عامل نیز گزاره‌های زیادی را پیش رو می‌گذارد که با وجود صادق نبودن، کذب محسوب نمی‌شوند. مثلاً نمونه‌های گفتار استعاری[1]، طعنه[2] و مبالغه[3] با موارد دروغ که در آن گوینده تلاش نمی‌کند شنونده را وادار به قبول مطلبی کذب کند، تفاوت دارند.

از این رو، سومین ویژگی در تعریف دروغ این است که گوینده قصد فریب دادن شنونده را داشته باشد. به این ترتیب هنگامی‌که گوینده(S) به مخاطب خود (A)، گزاره (P) را می‌گوید، می توان دروغ را به این صورت تعریف کرد:

الف) (P) کذب است.

1. Metaphoric speech
2. Sarcasm
3. hyperbole

ب) (S) معتقد است که (P) کذب است.

پ) با گفتن(P) ،(S) قصد فریب دادنِ (A) را دارد.

بنابراین نمونه‌ی اعلای دروغ دارای سه مؤلفه است: مؤلفه‌ی بیان خبر، مؤلفه‌ی کذب بودن خبر و مؤلفه‌ی قصد فریب داشتن. تعریف نمونه اعلا نشان می‌دهد گزاره‌ای که تمام عوامل یاد شده بالا را داشته باشد، دروغِ تمام عیار[1] محسوب می‌شود و گزاره‌هایی که یک یا چند عامل را نداشـته باشند، باز هم دروغ محسوب می‌شوند اما به وضوح دروغ‌های تمام عیار نیستند (کلمن و کی، ۱۹۸۱، ص. ۲۸).

۳- آزمودنی ها، روش انجام پژوهش و سنجش داده ها

در این بخش از پژوهش به شـیوه‌ی انجام مطالعه‌ی حاضـر پرداخته می‌شـود و توضـیحاتی درباره‌ی زمان و مکان انجام پژوهش، آزمودنی‌ها، ابزارهای مورد اســتفاده، شــیوه‌ی گردآوری داده‌ها، روش انجام آزمون آزمایشـی و نحوه اجرای آزمون اصلی ارائه می‌شود. پژوهش حاضر به بررسـی تأثیر جنسـیت، سـن، رشـته‌ی تحصیلی ، مذهب و شهر یا مکانی که در آن شرکت کننده بزرگ شـده اسـت(به عنوان متغیرهای مسـتقل) بر کنش گفتار «دروغ » می‌پردازد. در این پژوهش، به منظور گردآوری داده‌های مورد نظر از پرســشنامه های رویکردهای مذهبی آلپورت و کلمن وکی که در بخش‌های آتی به آن اشـاره خواهیم کرد، استفاده شده است. این پرسشنامه ها در نیم‌سال دوم تحصیلی ۹۵ــــ۱۳۹٤ به ۲۸۰ دانشجوی دانشکده‌ی ادبیات دانشگاه فردوسی مشهد ارائه گردید.

رشــته های تحصــیلی آزمودنی ها شــامل زبان و ادبیات فارســی، زبان و ادبیات انگلیســی، زبانشــناســی، زبان فرانسه، زبان عربی،تاریخ، جغرافیا و علوم اجتماعی می شود.جامعه‌ی آماری پژوهش حاضــر را ۲۸۰ دختر و پســر (۱۹۰دختر و ۹۰پســر) دانشــجو که مشــغول تحصــیل در مقاطع کارشــناســی ارشــد و دکتری (تحصــیلات تکمیلی) دانشــکده‌ی ادبیات هســتند، تشــکیل می‌دهند. مجموع دانشـجویان مقطع کارشناسی ارشد در رشته‌های یاد شده ۸۸٦ نفر و در مقطع دکتری ۲۷۰ نفر بودند که از میان ۱۱٥٦دانشـجویی که در مقطع تحصـیلات تکمیلی دانشکده‌ی

1. Full-fledged

ادبیات مشغول به تحصیل هستند، ۲۸۰داوطلب بر اساس جدول تعمیم پذیری مورگان انتخاب شدند.

شرکت‌کنندگان مورد نظر در این آزمون در دو گروه سنی قرار گرفته‌اند. کمترین و بیشترین سن دانشجویان کارشناسی ارشد و دانشجویان دکتری۲۱ و ٤۷ سال بود. به طور کلی در این پژوهش، هر دو جنسیت (دختر و پسر) در دو گروه سنی و در مقطع تحصیلات تکمیلی در رشته‌های مختلف، مورد بررسی قرار گرفتند. این پژوهش با در نظر گرفتن ۸ رشته‌ی اصلی و زیرشاخه‌های آن، انجام گرفت.

فرض دیگر این پژوهش این است که احتمالا شهر یا مکانی که شرکت کنندگان این آزمون بزرگ شده ی آن هستند میتواند بر نوع نگرش آنها در برخورد با کنش گفتار دروغ تاثیر بگذارد. به این معنا که احتمالا افرادی که بزرگ شده ی شهرستان ها هستند، برداشت و تعریف متفاوتی از دروغ دارند نسبت به افرادی که در بخش ها یا روستاها بزرگ شده اند.

ابزار جمع‌آوری داده در این پژوهش، پرسشنامه‌ی رویکردهای مذهبی آلپورت و پرسشنامه‌ی کلمن و کی بود که در بخش ضمیمه ی این پژوهش قابل مشاهده است. پرسشنامه‌ی رویکردهای مذهبی آلپورت در واقع، پرسشنامه‌ی «جهت گیری مذهبی» بود. اما از آنجایی که عبارت «جهت گیری» باعث مقاومت در پاسخ دهنده ها میشد، بجای این عبارت، از عبارت «رویکردهای مذهبی» استفاده کردیم. این پرسشنامه شامل چند بخش مجزا است. در بخش نخست توضیحی مختصر پیرامون پرسشنامه و پژوهش مورد نظر و هدف آن ارائه گردیده و سپس به این نکته اشاره می‌شود که اطلاعات جمع‌آوری شده از این پرسشنامه توسط پاسخ‌دهندگان ، کاملاً محرمانه و بدون ذکر نام پاسخ‌دهنده‌ها بوده و صرفاً جهت تحلیل علمی استفاده می‌گردد و در ادامه از پاسخ‌دهنده‌ها تقاضا می‌شود که در پاسخ‌گویی به سؤالات دقت و صداقت را مدنظر داشته باشند و سپس سپاسگزاری از شرکت‌کنندگان برای پاسخ به سؤالات.

در ادامه پرسشنامه شامل مشخصاتِ فردیِ شرکت‌کنندگان از جمله: سن، جنسیت، رشته تحصیلی، شهری که آزمودنی در آن بزرگ شده است و نظر آزمودنی در مورد میزانِ مذهبی بودنِ خود، است. بخش دوم پرسشنامه، شامل ۲۱ پرسش با پاسخ‌های کوتاه و چند گزینه‌ای است که میزان مذهبی بودن افراد و دیدگاه‌های مذهبی آن‌ها در مواجهه با شرایط مختلف و سختی‌ها را می‌سنجد. یافته‌های حاصل از این بخش اطلاعات مناسبی در مورد ایدئولوژی

شرکت‌کنندگان در برخورد با موقعیت‌های دشوار که مذهب می‌تواند در آن‌ها نقشی مؤثر داشته باشد، در اختیار پژوهشگر قرار می‌دهد. این بخش براساس مقیاس ٤گزینه‌ای لیکرت[1]شامل «کاملاً مخالفم»، « تقریبا مخالفم» ، « تقریبا موافقم» ، تا «کاملاً موافقم» طراحی شده است.

گویه های این پرسشنامه حالت مثبت و منفی دارد. به این معنا که هرچه آزمودنی‌ها در مقیاس‌های مورد بررسی نمرات بیشتری به دست آورند، بیشتر دارای آن صفت می‌باشند. در مورد روایی و پایایی مقیاس رویکردهای مذهبی آلپورت باید گفت که این آزمون در سال ۱۳۷۷ در ایران ترجمه و هنجاریابی شده که اعتبار و روایایی آن توسط جان بزرگی (۱۳۷۷) بدست آمده است. همسانی درونی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۷۱٪ و پایایی بازآزمایی آن ۷٤٪ است. در این مقیاس، گزینه‌های عبارات ۱ تا ۱۲ جهت‌گیری مذهبی برونی و عبارات ۱۳ تا ۲۱ جهت‌گیری مذهبی درونی را می‌سنجند. آلپورت و راس[2] در سال ۱۹٦۷ این مقیاس را برای سنجش جهت‌گیری‌های مذهبی درونی و برونی تهیه کردند. در مطالعات اولیه‌ای که صورت گرفت، مشاهده شد که همبستگی جهت‌گیری برونی و درونی ۲۱٪ است.

پرسش‌نامه ی کلمن و کی که به دنبال پرسشنامه نخست به آزمودنی ها ارائه گردید، شاملِ ۱۳موقعیت مختلف است که پس از ارائه توضیح مختصری پس از هر موقعیت، از آزمودنی پرسیده می‌شود که آیا فرد مذکور طبق این موقعیت دروغ گفته است یا خیر. این پرسشنامه شامل گزینه بله یا خیر نیست و آزمودنی‌ها می‌بایست پس از خواندن هر موقعیت، نظر خود را پیرامونِ «دروغ» یا «صدق» بودنِ گفتارِ افراد یاد شده در هر موقعیت، با نوشتنِ کلماتِ «بله» یا «خیر» اعلام نمایند. همان‌طور که پیش از این اشاره شد، این پرسش‌نامه توسط کلمن و کِی (۱۹۸۱) و به زبان انگلیسی طراحی و تدوین شده است. به منظور به‌کارگیری این پرسش‌نامه در پژوهش حاضر، ابتدا پرسش‌نامه به زبان فارسی ترجمه گردید و توسط یکی از اساتید زبان به لحاظ روان بودن مورد بررسی قرار گرفت. سپس موقعیت‌های به کار رفته در هر ۱۳ مورد بومی‌سازی شد و مطابق با فرهنگ و موقعیت‌های اجتماعی کشور ایران، تغییر کرد. در مرحله بعدی، مجدداً پرسش‌نامه باز ترجمه شده و به زبان انگلیسی ترجمه شد تا در صورت مشاهده تفاوت‌های بارز میان ترجمه فارسی و اصل پرسش‌نامه انگلیسی، ایرادات و شبهات برطرف گردد. به این ترتیب روایی پرسش‌نامه موردنظر سنجیده شد. به منظور افزایش اعتبار این

1. four-point likert scale
2. Allport& Ross

پرسش‌نامه، در این پژوهش پیش از اجرای نهایی پیش‌آزمون انجام شد. با استفاده از این پرسشنامه برداشت آزمودنی های مورد نظر از مفهوم دروغ تعیین گردید.

٤- تجزیه و تحلیل داده ها

همانطور که پیش از این اشاره شد، در پژوهش حاضر از پرسشنامه ی رویکردهای مذهبی آلپورت و پرسشنامه ی کلمن و کی بهره گرفته شده و پاسخ آزمودنی‌های مورد نظر با استفاده از نرم‌افزار اس‌پی‌اس اس، نسخه‌ی ۲۲، مورد تحلیل قرار گرفته است.

پس از کد گذاری و وارد کردن داده‌های حاصل از پاسخ های مورد نظر در نرم‌افزار اس‌پی‌اس‌اس، پایایی پرسشنامه های به کار رفته در پژوهش حاضر، با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. فرمول آلفای کرونباخ برای تعیین پایایی یک پرسشنامه با تأکید بر همبستگی درونی آن به کار می‌رود. نتایج حاصل از این بررسی نشان داد که مقدار ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه‌ی رویکردهای مذهبی آلپورت، برابر با ۸۰۲/.است.مقدار حاصل از ضریب آلفای کرونباخ باید عددی بین ۰و ۱+ باشد که مقدار ۰ آن نشان‌دهنده‌ی عدم قابلیت اعتماد و مقدار ۱ آن نشان‌دهنده‌ی اعتماد کامل است. اگر این ضریب بین ۵/. تا ۷/. باشد، اعتبار پرسشنامه در حد متوسط بوده و اگر این ضریب ۷/. یا بیشتر باشد، پایایی و اعتبار پرسشنامه در حد مطلوب بوده و می‌توان از همبستگی درونی پرسش‌ها، اطمینان داشت(میرزاده ،۱۳۹۱). به بیان دیگر، هرچقدر که شاخص آلفای کرونباخ به ۱نزدیک‌تر باشد، همبستگی درونی بین پرسش‌ها، بیشتر و در نتیجه همگن‌تر خواهند بود (میرزاده، ص. ٤). بنابر آنچه گفته شد، پرسشنامه‌ی به کار رفته در این پژوهش، پایا و نتایج حاصل از آن قابل اعتماد می‌باشد.

٤-١- داده‌های جمعیت‌شناختی

در این بخش از پژوهش به بررسی اطلاعات توصیفی مربوط به سن، جنسیت، رشته‌ی تحصیلی، منطقه‌ی جغرافیایی و میزان مذهبی بودنِ شرکت‌کنندگانِ مربوطه در قالب جدول‌های آماره ی توصیفی، می‌پردازیم.

٤-١-١- سن

شرکت‌کنندگان در این پژوهش، در دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری مشغول به تحصیل هستند. برای نشان دادن سن آن‌ها از بازه‌های سنی دوتایی، استفاده کردیم. تعداد کل شرکت‌کنندگان در این پژوهش ۲۸۰ نفر و کم‌ترین و بیشترین سنِ شرکت‌کنندگان این پژوهش، ۲۱ و ٤٦ سال و انحراف از معیار برای سن۵/۷۸۸ بوده که در جدول۱ بازه های سنی قابل مشاهده است.

جدول ۱. بازه‌های سنی

بازه‌های سنی	بسامد	درصد	درصد معتبر	درصد انباشتی
٢١_٢٣	٤٧	١٦/٨	١٦/٨	١٦/٨
٢٤_٢٦	٨٢	٢٩/٣	٢٩/٣	٤٦/١
٢٧_٢٩	٤٩	١٧/٥	١٧/٥	٦٣/٦
٣٢-٣٠	٤٦	١٦/٤	١٦/٤	٨٠/٠
٣٦_٣٨	١٦	٥/٧	٥/٧	٩٢/١
٣٩_٤١	٨	٩/٢	٩/٢	٩٥/٠
٤٢_٤٤	١٠	٦/٣	٦/٣	٦/٩٨
٤٥_٤٧	٤	٤/١	٤/١	١٠٠
تعداد کل آزمودنی ها	٢٨٠	١٠٠	١٠٠/٠	

٤-١-٢- جنسیت

آزمودنی‌های مورد نظر در پژوهش حاضر، همانطور که پیش از این اشاره شد، از میان دانشجویان زن و مرد دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی انتخاب شدند. تعداد دانشجویان زن، شرکت‌کننده در این مطالعه، ۱۹۰نفر و تعداد دانشجویان مرد، شرکت‌کننده در این مطالعه، ۹۰ نفر بود. به این ترتیب، ٣٢/١٤٪ از کل شرکت‌کنندگان را جنس مذکر و ٦٧/٨٥٪ از کل شرکت‌کنندگان را جنس مؤنث، تشکیل دادند، در تمامی رشته های مورد نظر در پژوهش حاضر،از ورودی ۹۰ تا ۹۵،تعداد دانشجویان پسر در هر کلاس کمتر از تعداد دانشجویان دختر بود ودر نتیجه تعداد مساوی از هر دو جنس مذکر و مونث در این پژوهش شرکت نکردند. با توجه به اینکه تعداد نفرات شرکت کننده در آزمون در تمام متغیرهای مداخله گر نامساوی بود

برای اینکه امکان مقایسه ی تعدادهای نابرابر وجود داشته باشد با استفاده از جدول مورگان تناسب گرفتیم.

٤-١-٣- رشته تحصیلی

شرکت‌کنندگان در پژوهش حاضر در ۸ رشته‌ی مختلف اصلی: زبان‌شناسی، زبان انگلیسی، زبان فرانسه، زبان عربی، تاریخ، جغرافیا، علوم اجتماعی و زبان و ادبیات فارسی، مشغول به تحصیل هستند. در مقطع کارشناسی ارشد، این رشته‌ها شامل ٣٤ شاخه اصلی و زیرشاخه می باشد. در مقطع دکتری نیز ١٦رشته‌ی اصلی و فرعی وجود دارد.

از میان ۸ رشته ی اصلی یاد شده، ۳۷ آزمودنی این تحقیق، در رشته ی زبان انگلیسی، ۲۵نفر در رشته ی زبان فرانسه، ٤٠نفر در رشته ی زبان عربی، ۲۸نفر در رشته ی تاریخ، ٦٣نفر در رشته ی جغرافیا، ۲۰نفر در رشته ی علوم اجتماعی و ۳۱نفر در رشته ی زبان و ادبیات فارسی و ۳۷ نفر در رشته ی زبانشناسی، مشغول به تحصیل هستند که این تعداد متناسب با تعداد کل دانشجو در هر رشته، انتخاب شده است.

٤-١-٤- منطقه جغرافیایی

منظور از منطقه‌ی جغرافیایی در پژوهش حاضر، شهر یا روستایی است که آزمودنی‌های مورد نظر در آن بزرگ شده‌اند. برای بررسی تأثیر منطقه‌ی جغرافیایی بر کنش گفتار «دروغ»، مکانی که شرکت‌کنندگان در آن بزرگ شده‌اند را به دو دسته تقسیم نمودیم: ١.شهرستان ها (مراکز استان ها) ، ٢. بخش‌ها و روستاها. از میان ۲۸۰ شرکت‌کننده‌ی مورد نظر، ١٧٤ نفر بزرگ شده ی شهرستان ها و ١٠٦ نفر بزرگ شده‌ی بخش‌ها یا روستاها بودند. به این ترتیب ٦٢/١ ٪ از آزمودنی‌ها در شهرستان ها و ٣٧/٩٪آن‌ها در بخش‌ها یا روستاها، بزرگ شده‌اند.

٤-١-٥- مذهب

در پژوهش حاضر، به منظور بررسی میزان مذهبی بودن آزمودنی‌ها، از اینکه مذهبی بودن چیست تعریفی ارائه نکردیم، در مقابل در بخشِ مشخصات فردی، از شرکت‌کنندگان مورد نظر خواستیم تا با انتخاب یکی از پنج گزینه‌ی ارائه شده(خیلی کم، کم ، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) جهت ارزیابی میزان مذهبی بودن، برداشت شخصی خود از میزان مذهبی بودنشان را نشان دهند. از میان ۲۸۰ شرکت‌کننده، ١٦نفر خود را خیلی کم، ۳۸ نفر کم، ۱۸۵نفر متوسط، ۳٦نفر

زیاد و ۵نفر خیلی زیاد، مذهبی ارزیابی کردند. به این ترتیب، ۱/۸٪ (مذهبی در حد خیلی زیاد) و ٦٦/۱٪ (مذهبی در حد متوسط)، کمترین و بیشترین درصد این بررسی بودند. جدول شماره ۲ به خلاصه‌ی این مطالب اشاره می‌کند.

جدول ۲. بسامد ارزیابی شخصی افراد از میزان مذهبی بودن خود

میزان مذهبی بودن	بسامد	درصد	درصد معتبر	درصد انباشتی
خیلی کم	١٦	٧/٥	٧/٥	٧/٥
کم	٣٨	٦/١٣	٦/١٣	٣/١٩
متوسط	١٨٥	١/٦٦	١/٦٦	٤/٨٥
زیاد	٣٦	٩/١٢	٩/١٢	٢/٩٨
خیلی زیاد	٥	٨/١	٨/١	١٠٠
جمع	٢٨٠	١٠٠	١٠٠	

همـانطور که در این بخش ملاحظه گردید، به بررسی و توصیف متغیرهای مختلف این پژوهش و اطلاعات مربوط به شرکت‌کنندگان مورد نظر، در قالب جدول‌های آماری پرداخته شد. در بخش پیش رو به یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها (سؤالات) تحقیق، خواهیم پرداخت.

٤-٢- یافته‌های مربوط به سؤالات پژوهش

همانطور که در مقدمه اشاره شد، در این پژوهش هفت سؤال و به دنبال آن هفت فرضیه مطرح شد که در این جا بر پایه ی داده ها و نتایج پژوهش، به ارزیابی آنها می پردازیم. لازم به ذکر است که تمامی جدول ها خروجی خود اس پی اس اس است.

فرضیه اول: مفهوم «دروغ» در زبان فارسی با مفهوم نمونه اعلای دروغ که از سوی کلمن و کی مطرح شده است، مطابقت دارد. در پژوهش حاضر، مفهوم «دروغ» در زبان فارسی، مطابق با پاسخ آزمودنی های مورد نظر، تعریف و ارزیابی می‌شود.

با توجه به پاسخ‌های آزمودنی‌های مورد نظر، وجود هر یک از این عوامل می‌تواند سبب تولید «دروغ» شود، اما بیشترین تعداد آزمودنی‌ها (٩٦,٧٪) ، موقعیتی را «دروغ» ارزیابی کردند که هر سه مؤلفه مورد نظر را دارد. با توجه به این بررسی، مفهوم دروغ در زبان فارسی با مفهوم نمونه اعلای دروغ که از سوی کلمن و کی مطرح شده است، مطابقت دارد.

فرضـیه دوم: بین «سـن» و برداشـت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ»رابطه وجود ندارد. هدف اصـلی این سوال پژوهش،یافتن رابطه میان متغیر سن و مفهوم دروغ از دیدگاه آزمودنی هاست. هدف آمار نیز، یافتن تفاوت بین متغیرها و آزمودنِ رابطه‌ی میان آن‌هاسـت که آزمودن رابطه‌ی میان متغیرها، تحلیلِ همبسـتگی نامیده می‌شـود و به ما اجازه می‌دهد تا دو متغیر را بررسـی و میزان ارتبـاط آن‌هـا بـا یکـدیگر را ارزیـابی نمـائیم. برای ارزیابی میان دو متغیر باید ضـریب همبستگی میان دو متغیر که بین ۱– و ۱+ است را محاسبه نمائیم.

ضـریب مثبت و نزدیک به ۱ به معنای ارتباط قوی است. ضریب ۰ نشان‌دهنده‌ی این است که هیچ ارتباطی میان دو متغیر وجود ندارد و ضـریب همبسـتگی منفی، نشـان‌دهنده‌ی رابطه‌ی معکوس است(دورنی،۲۰۰۳،ص.۲۲۳).

جدول۳. همبستگی میان سن و مفهوم «دروغ»

Correlations			
		SumQuestionnaire	**Age**
SumQuestionnaire	Pearson Correlation	1	.026
	Sig. (2-tailed)		.669
	N	280	280
Age	Pearson Correlation	.026	1
	Sig. (2-tailed)	.669	
	N	280	280

در جدول شـماره ۳، فرضـیه‌ی وجود ارتباط میان «سـن» و برداشـت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» بررسی می‌شود.

همبستگی پیرسون، یکی از انواع اصلیِ همبستگی میان متغیرهاست و در واقع نوع استاندارد همبسـتگی‌ها محسـوب شـده و بین متغیرهای متصـل، محاسـبه می‌شـود. لازم به ذکر است که ضریب همبستگی تنها به توصیف روابط خطی می‌پردازد (دورنی،۲۰۰۳، ص. ۲۲٤).

با توجه به آنچه از جدول شـماره‌ی ۳ برمی‌آید، میان سـن و برداشت آزمودنی ها از دروغ، همبسـتگی و ارتباطی وجود ندارد. زیرا اگر سطح معناداری آزمون کمتر از ۰,۰۵ باشد میان دو متغیر رابطه وجود ندارد. اما همانطور که مشـاهده می‌شـود، سـطح معناداری دوطرفه برای دو متغیر۰,٦٦۹ اسـت که۰,٦٦۹>۰,۰۵در نتیجه میان این دو متغیر همبستگی وجود نداشته و پاسخ سؤال فوق، «مثبت» است.

فرضیه سوم: بین «جنسیت» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» رابطه وجود ندارد.

برای بررسی این سؤال با توجه به عدم برابری آزمودنی ها از تحلیل واریانس یک طرفه، بهره می‌گیریم.

جدول٤. تفاوت میان جنسیت و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ»

Sum					
	Sum of Squares	**Df**	**Mean Square**	**F**	**Sig.**
Between Groups	12.739	1	12.739	2.250	.135
Within Groups	1573.971	278	5.662		
Total	1586.711	279			

همانطور که از جدول شماره٤ برمی آید، همبستگی پیرسون برای دو متغیر جنسیت و مفهوم دروغ، منفی بوده و این نشان می‌دهد که تفاوت معنادار در سطح وجود ندارد. علاوه بر این، سطح معناداری آزمون ۱۳۵,۰ است که ۱۳۵,۰>۰,۰۵ بوده و در نتیجه فرضیه‌ی وجود تفاوت میان دو متغیّر جنسیّت و دروغ، مورد تایید و پاسخ سؤال دوم «مثبت» است.

فرضیه چهارم: بین «رشته تحصیلی» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» رابطه وجود ندارد.برای بررسی این سوال نیز از تعیین همبستگی،بهره گرفته ایم.

جدول ۵. همبستگی میان رشته تحصیلی و مفهوم دروغ

Correlations			
		SumQuestionnaire	**Field**
SumQuestionnaire	Pearson Correlation	1	.075
	Sig. (2-tailed)		.208
	N	280	280
Field	Pearson Correlation	.075	1
	Sig. (2-tailed)	.208	
	N	280	280

با توجه به جدول شماره ۵، همبستگی پیرسون برای دو متغیر ۰۷۵,۰ بوده و در نتیجه نشان‌دهنده‌ی همبستگی غیرمعنادار است و هم‌چنین سطح معناداری آزمون عدد ۲۰۸,۰ بوده و ۲۰۸,۰ > ۰,۰۵ در نتیجه همبستگی میان دو متغیرِ «رشته‌ی تحصیلی» و «برداشت آزمودنی ها از مفهوم دروغ» وجود ندارد.

فرضـیه پنجم: بین «منطقه جغرافیایی» و برداشت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» رابطه وجود ندارد.

برای پاسخ به سوال چهارم از تعیین همبستگی به عنوان شیوه ی آماری، استفاده کرده ایم.

جدول ٦. همبستگی میان منطقه جغرافیایی و مفهوم دروغ

Correlations			
		SumQuestionnaire	**Hometown**
SumQuestionnaire	Pearson Correlation	1	.101
	Sig. (2-tailed)		.093
	N	280	280
Hometown	Pearson Correlation	.101	1
	Sig. (2-tailed)	.093	
	N	280	280

همانطور که در جدول ٦ مشـاهده می‌شـود، سطح معناداری آزمون ۰۹۳,۰ است که ۰۹۳,۰ <۰,۰۵ بوده و در نتیجـه میـان دو متغیر منطقـه جغرافیـایی و مفهوم دروغ، رابطه‌ی معناداری و همبسـتگی وجود دارد. بنـابراین در پـاسـخ به این پرسـش که آیا میانِ منطقه جغرافیایی و برداشـت‌هـا از مفهوم دروغ رابطـه وجود دارد یـا خیر، باید گفت که «بله» میان این دو متغیر همبستگی وجود دارد.

فرضـیه شـشـم: بین «جهت‌گیری مذهبی» و برداشـت آزمودنی ها از مفهوم «دروغ» رابطه وجود ندارد.

برای بررسـی این سوال از شیوه ی آماری تعیین همبستگی استفاده کرده و نتایج را در قالب جدول شماره ۷ نشان داده ایم.

جدول ۷. همبستگی میان جهت‌گیری مذهبی و مفهوم «دروغ»

Correlations			
		Sum	**SumQuestionnaire**
Sum	Pearson Correlation	1	.013
	Sig. (2-tailed)		.835
	N	280	280
SumQuestionnaire	Pearson Correlation	.013	1
	Sig. (2-tailed)	.835	
	N	280	280

همـانطور کـه جدول ۷ نشـــان می‌دهد ســـطح معناداری آزمون برای دو متغیرِ جهت‌گیری مذهبی و دروغ، ۸۳۵,۰ بوده و ۰,۰۵ < ۸۳۵. ۰ اســت و در نتیجه میان این دو متغیر همبستگی و رابطه‌ی معناداری وجود ندارد و پاسخ سؤال پنجم، «مثبت» است.

فرضـــیه هفتم: بین «ارزیابی شـخصـی شرکت‌کنندگان از میزان مذهبی بودن خود» و مفهوم «دروغ»رابطه وجود ندارد.

برای پاسخ به این سوال از شیوه ی آماری تعیین همبستگی استفاده شده است.

جدول ۸. همبستگی بین ارزیابی شخصی و مفهوم «دروغ»

Correlations			
		SUMlie	**Selfperception**
SUMlie	Pearson Correlation	1	.001
	Sig. (2-tailed)		.983
	N	280	280
Selfperception	Pearson Correlation	.001	1
	Sig. (2-tailed)	.983	
	N	280	280

در جدول ۸ به بررســی همبســتگی میان «متغیرِ ارزیابی شـخصـی شـرکت‌کنندگان از میزان مذهبی بودن خود» و برداشـــت آنان از مفهوم «دروغ» پرداختیم. همانطور که از این بررســـی برمی‌آید، ســطح معناداری آزمودن ۹۸۳,۰ بوده و ۰,۰۵>۹۸۳,۰ و در نتیجه میان این دو متغیر رابطه‌ی معنادار و همبستگی وجود ندارد.

۵- بحث و نتیجه گیری

همانطور که در پژوهش حاضر نشان داده شد مبنای بررسی نمونه اعلای دروغ پرسشنامه ی کلمن و کی در نظر گرفته شـد که طبق آن سـه مولفه اصلی (بیان خبر، کذب بودن خبر و قصد فریب داشتن) برای دروغ معرفی گردید و داده های حاصل از پاسخ آزمودنی های مورد نظر در این پژوهش با آن مطابقت داشـت. البته پژوهشـگرانی همچون اترک(۱۳۸۸) برای نمونه اعلای دروغ چهار مولفه معرفی کرده اند که تعیین تعداد و نوع این مولفه ها جای بررســی های بیشتر در پژوهش های آتی را دارد.

مفهوم تعریف نمونه اعلا نشـان می‌دهد گزاره‌ای که تمام عوامل یاد شـده بالا را داشته باشد، دروغِ تمام عیار[۱] محسـوب می‌شـود و گزاره‌هایی که یک یا چند عامل را نداشته باشند، باز هم دروغ محسـوب می‌شـوند اما به وضوح دروغ‌های تمام عیار نیستند. مثلاً دروغ اجتماعی معمولاً در موقعیت‌هایی گفته می‌شود که باید صدق باشد و مخاطب(A) راهی برای دانستن آن ندارد. با این‌حال، این‌گونه دروغ‌ها زمانی نیز گفته می‌شـوند که مخاطب (A) کاملاً می‌داند که گزاره تولید شده کذب است. تقریباً در هر شرایطی که ادب حکم کند، دروغ اجتماعی شکل می‌گیرد. مثلاً: چه مهمانی دلپذیری! شام فوق‌العاده بود. برای پر کردن چنین شکاف اجتماعی،گوینده (S) قصـد فریب دادنِ مخاطب (A) را ندارد. با این‌حال دو عامل در تعریف دروغ حضـور دارند: گوینده (S) به چیزی که می‌گوید باور ندارد و گزاره تولید شده در حقیقت کذب است. بعضی افراد معتقدند آنچه دروغ‌های اجتماعی نامیده می‌شود در حقیقت دروغ نیستند و بعضی دیگر با این شـیوه تفکر مخالف‌اند و دروغ‌های اجتماعی را دروغ واقعی می‌دانند و برای بعضی از افراد نیز تصمیم‌گیری در این زمینه دشوار است.

بنابراین دروغ گفتنِ گوینده (S) به معنای نشـان دادنِ بازنمایی شـناختی[۲] به وسـیله نمونه اعلا اسـت. مثلاً «دروغ اجتماعی» که کسی را فریب نمی‌دهد نسبت به دروغ تمام عیار که کذب فریبکارانه عمدی است، کمتر دروغ محسوب می‌شود.

همین‌طور گزاره‌هایی که ظاهراً کذب نیسـتند اما قصـد فریب دارند و یا گزاره‌هایی که به طور غیرعمد اطلاعات نادرسـت ارائه می کنند. بنابراین می‌توان گفت که معنای دروغ براسـاس نمونه اعلایی تعیین می شود که شامل مؤلفه‌های سه‌گانه است.

داده‌های حاصـل از پرسـش‌نامه کلمن و کی رتبه‌بندی مؤلفه‌های سه‌گانه و در نتیجه ترتیبِ اهمیتِ هر یک از این عوامل در تعیینِ دروغ بودن یک موقعیت را نیز نشـان داد. به این ترتیب که طبق نتایج حاصل از پاسخ‌های آزمودنی‌ها به ۱۳ موقعیت مطرح شده در پرسش‌نامه کلمن و کی، هرچه مؤلفه‌های سـه‌گانه در یک موقعیت بیشـتر بود، از نظر آزمودنی‌ها آن موقعیت بیشتر کذب به نظر می‌رسید و تعداد بیشتری از آن‌ها به این موقعیت‌ها پاسخ مثبت دادند.

بررسـی هر یک از سـه مؤلفه مؤثر در تعریف نمونه اعلای دروغ مطابق با پاسخ آزمودنی‌ها، نشـان داد که در موقعیت‌هایی که هر سـه مؤلفه وجود داشتند، تقریباً تمام آزمودنی‌ها (۹۶/۷٪)

1. Full-fledged
2. Cognitive representation

پاســـخ مثبت دادند (موقعیت را کذب اســـتنباط کردند) و در موقعیت‌هایی که دو یا یک مؤلفه حضــور داشــت، آزمودنی‌ها موقعیتی را کذب می‌دانســتند که شامل مؤلفه «اعتقاد به کذب بودن پاره‌گفتار» و ســپس مؤلفه «قصــد فریب داشــتن» بود. به این صــورت، ترتیب اهمیت مؤلفه‌های ســه‌گانه در تعریف نمونه اعلای دروغ مشــخص گردید که به ترتیب اهمیت شــامل «اعتقاد به کذب بودن پاره‌گفتار»، «قصــد فریب داشــتن» و «کذب بودن پاره‌گفتار» می‌شــود. مثلاً با در نظر گرفتن داســتان‌های ۳ و ۵ می‌توان گفت که هر دو داســتان دارای مؤلفه «الف» (کذب بودن پاره گفتار) هســتند اما داستان ۳ دارای مؤلفه «پ» و فاقد مؤلفه «ب» نیز هست در حالیکه داستان ۵ شــامل مؤلفه «ب» و فاقد مؤلفه «پ» اســت. از آن‌جایی که آزمودنی‌های بیشــتری موقعیت ۵ را نســبت به موقعیت ۳ دروغ اســتنباط کردند این مقایســه نشــان می‌دهد که مؤلفه «ب» عامل مهم‌تری در تعریف نمونه اعلای دروغ نسبت به مؤلفه «پ» است.

بررســی فرضــیه های مطرح شده در این پژوهش نیز نشان داد که تمامی فرضیه ها بجز یک مورد مثبت بوده و از میان متغیرهای ســن، جنســیت، رشــته تحصــیلی، جهت گیری مذهبی و منطقه جغرافیایی، تنها میان منطقه جغرافیایی و مفهوم دروغ ارتباط وجود دارد و در سایر موارد رابطه و همبستگی میان متغیرها و کنش گفتار دروغ وجود نداشت.

کتابنامه

۱. اترک،حسین.(۱۳۸۸).چیستی دروغ.فصل نامه ی فلسفه و کلام اسلامی آینه ی معرفت،سال هفتم،شماره۲۰ ،۱٤۳–۱٦٦.

۲. اترک،حسین؛ملابخشی،مریم.(۱۳۹۱).دروغگویی به بیمار با انگیزه ی خیرخواهانه.مجله ی ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی،دوره پنجم،شماره٤، ۱–۱۲.

۳. رضانژاد، غلامحسین.(۱۳٦۷).اصول علم بلاغت.دانشگاه الزهرا تهران.

٤. سیلانیان طوسی،علی.(۱۳۷۹).دروغ(بررسی عوامل موثر بر دروغگویی).مجله تخصصی زبان و ادبیات دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد،شماره۳۳، ۱۷۹–۲۰۲.

۵. شریف عسگری،حسین.(۱۳۹۰).جواز دروغ از منظر روایات.فدک سبزواران،سال دوم،شماره۸، ۱۰۹–۱۲۷.

٦. شفق،اسماعیل.(۱۳۹۳).سنجش صدق و کذب خبر در گزاره های ادبی.پژوهشنامه ی نقد ادبی و بلاغت،سال۳،شماره۸۷،۱–۱۰۲.

۷. میرزاده،م.(۱۳۹۳).تحلیل پایایی پرسشنامه با روش کرونباخ.سایت تحلیل آماری آمارکده،برگرفته در ۲۵ اسفند ۱۳۹۳ از http://www.amarkadeh.persianblog.ir/post/

8. Allport and Ross.(1967).Scales of religious orientation, reviewed by Christopher T.Burris, 144-153.
9. Caminada,Martin.(2009).Truth, lies and bullshit, distinguishing classes of dishonesty, university of Luxembourg.
10. Castelfranchi, Cristiano; Poggi, Isabella.(1994).Lying as pretending to give information. In: Parret, Herman (Ed.), pretending to communicate. De Gruyter, New York, 276-290.
11. Dorneyi, Z.(2003).Questionnaires in second language research: construction, administration and processing. New Jersey: Lawrence Associate, Inc.
12. Fallis, Don.(2010).Lying and deception, school of information resource, university of Arizona, Volume10, No.11, 1-12.
13. Gramigna, Remo.(2013).Augustine on lying: a theoretical framework for the study of types of falsehood, department of Semiotics, sign systems studies, 41(4), 446-487.
14. Hardin, Karol J.(2010).The Spanish notion of lie: revisiting Coleman and Kay, journal of pragmatics 42, 3199-3213.
15. Jones, Gary E.(1986).Lying and intentions, journal of business ethics 5(4), 347-349.
16. Mahon, James.(2006).Kant and Maria von Herbert: reticence vs. deception, journal of philosophy, Volume/issue 03, 417-444.
17. Meibauer, Jorg.(2011).On lying: intentionality, implicature, intercultural pragmatics, Volume8, issue2, 277-292.
18. Newman, Mattew L. ;Pennebaker, James, Berry, Diane and Jane Richards.(2003). Lying words: predicting deception from linguistic styles, personality and social bulletin, department of psychology, 665-675.
19. Sietsma, Floor Anna Gineke.(2012).Logics of communication and knowledge, institute for logic, language and computation, university of Amsterdam, thesis, 1-199.
20. Urchs, Max.(2006).Just lying, logic and logical philosophy, Volume 15, 67-89.
21. Wimmer, Heinz.(1984).Young children’s conception of lying: lexical realism-moral subjectivism, journal of experimental child psychology, Volume 37, issue1, 1-30.

ضمیمه ۱

پرسش‌نامه دیدگاه‌های مذهبی آلپورت

مشخصات فردی

سن : جنسیت : رشته تحصیلی : بزرگ شده کدام شهر هستید:

به نظر خودتان چقدر مذهبی هستید: ۱–خیلی کم ۲–کم ۳–متوسط ٤–خیلی زیاد ۵–زیاد

پرسش‌نامه مربوطه بخشی از رساله دکتری اینجانب فاخته نخاولی می باشد. در قسمتی از این رساله به بررسی دیدگاه‌های مذهبی خواهیم پرداخت.اطلاعات جمع آوری شده از اینپرسشنامهتوسط پاسخ دهندگان محترم کاملا محرمانه بوده و صرفاً جهت تحلیل علمی و به منظور پیشبرد رساله ی فوق الذکر استفاده می‌گردد. لذا خواهشمند است در پاسخگویی به سؤالات دقت و صداقت را مد نظر داشته باشید.

۱– فکرمی کنم مذهب تنها درهنگام غم ها و بدبختی ها است که به من بیش ترین آسودگی و آرامش را می‌بخشد. الف–کاملا مخالفم ب– تقریباً مخالفم ج–تقریباً موافقم د–کاملا موافقم
۲–یکی از دلایل این که به اماکن مذهبی میروم این است که چنین حضوری به استحکام روابط دوستانه من در اجتماع کمک می کند. الف–کاملا نادرست است ب–تقریباً نادرست است ج– تقریباً درست است د– کاملاً درست است
۳– هدف از عبادات مذهبی تامین یک زندگی شاد وآرام است. الف–کاملا مخالفم ب– تقریباً مخالفم ج–تقریباً موافقم د–کاملاً موافقم

٤- برای من داشتن یک زندگی اخلاقی مهم تر از اعتقادات مذهبی است. الف–کاملا مخالفم ب- تقریباً مخالفم ج–تقریباً موافقم د–کاملاً موافقم
۵- اگرچه من فردی مذهبی هستم،اما اجازه نمیدهم که ملاحظات مذهبی در امور روزمره زندگی ام دخالت کنند. الف–درمورد من کاملاً نادرست است ب–درمورد من تقریباً نادرست است ج- درمورد من تقریباً درست است د- درمورد من کاملاً درست است
٦- مسجد به عنوان یک مکان بر ای فراهم کردن روابط اجتماعی خوب،بسیار مهم است. الف–کاملا مخالفم ب- تقریباً مخالفم ج–تقریباً موافقم د–کاملاً موافقم
۷- اگر چه من مذهبی هستم اما فکر می کنم چیز های مهمتری نیز در زندگیم وجود دارند. الف–کاملا مخالفم ب- تقریباً مخالفم ج–تقریباً موافقم د–کاملاً موافقم
۸–من عمدتاً به این دلیل نماز می خوانم که به من آموزش داده اند نماز بخوانم. الف–در مورد من کاملاً نادرست است ب–در مورد من تقریباً نا درست است ج- در مورد من تقریباً درست است د- در مورد من کاملاً درست است
۹–من عمدتاً به این دلیل به مکان های مذهبی می روم که در چنین اماکنی از ملاقات افرادی که آن ها را در آنجا می شناسم ، لذت می برم. الف–در مورد من کاملاً نادرست است ب–در مورد من تقریباً نادرست است. ج- در مورد من تقریباً درست است

د- در مورد من کاملاً درست است.
۱۰-گاهی اوقات ضروری می بینم که به منظور حفظ رفاه اقتصادی و اجتماعی ام در اعتقادات مذهبی ام تجدید نظر کنم. الف—کاملا مخالفم ب- تقریباً مخالفم ج—تقریباً موافقم د—کاملاً موافقم
۱۱-من عمدتاً به خاطرکسب حمایت و آرامش نماز می خوانم. الف—کاملا ، مخالفم ب- تقریباً مخالفم ج—تقریباً موافقم د—کاملاً موافقم
۱۲-مذهب همان کاری را می کند که عضویت من در گروه دوستان و آشنایان می کند . یعنی کمک می کند که زندگی مرا متعادل و پایدار نگه دارد. الف—کاملا ، مخالفم ب- تقریباً مخالفم ج—تقریباً موافقم د—کاملاً موافقم
۱۳-تلاش زیادی می کنم که مذهب را در تمام اعمال و رفتار زندگی ام وارد کنم. الف—کاملا ، مخالفم ب- تقریباً مخالفم ج—تقریباً موافقم د—کاملاً موافقم
۱۴-اغلب حضور خداوند را در زندگیم احساس میکنم. الف—کاملاً نادرست است ب—تقریباً نادرست است ج- تقریباً درست است د- کاملاً درست است.

۱۵–اعتقادات مذهبی من پشتوانه واقعی دیدگاه کلی من به زندگی هستند. الف– کاملاً همین طور است ب– تقریباًهمینطوراست ج–تقریبا ًاینطور نیست د–مطلقا ًاینطور نیست.
۱۶–نماز هایی که در هنگام تنهایی می خوانم به همان اندازه که آن ها را درجمع می خوانم برایم حس ومعنا دارد. الف–تقریباً همیشه ب–اغلب موارد ج–بعضی مواقع د–بندرت
۱۷–اگر اتفاق غیر منتظره ای برایم پیش بیاید به مسجد می روم. الف–بیش از یک بار در هفته ب– حدوداً هفته ای یک بار ج–کمتر از یک بار در ماه د–کمتر از یک بار در سال
۱۸–اگر قرار باشد که در مسجد به یکی از گروه های زیر ملحق شوم ، ترجیح می دهم که: ۱– به گروهی که مشغول خواندن قرآن هستند ملحق شوم. ۲– به گروهی که فعالیت های سیاسی انجام می دهند ملحق شوم. الف–ترجیح میدهم که به گروه اول ملحق شوم. ب–احتمالاً گروه اول را ترجیح خواهم داد. ج–احتمالاً گروه دوم را ترجیح خواهم داد. د–ترجیح می دهم که به گروه دوم ملحق شوم.
۱۹–مذهب خاصه از این لحاظ مهم است که به بسیاری از سؤالات من در خصوص معنای زندگی پاسخ می دهد. الف–کاملا مخالفم ب– تقریباً مخالفم ج–تقریباً موافقم د–کاملاً موافقم
۲۰–من پیرامون مذهبِ خودم مطالعات زیادی انجام می دهم. الف–اغلب

ب—معمولا ج—بندرت د—هرگز
۲۱–برای من مهم است که اوقاتی از وقت خود را صرف تامل و تفکر در مورد مذهب کنم. الف—کاملا مخالفم ب– تقریباً مخالفم ج—تقریباً موافقم د—کاملاً موافقم

ضمیمه ۲

پرسشنامه کلمن و کی (شامل ۱۳ موقعیت مختلف)

۱– علی، کیکی را خورده که مریم قصد داشت با آن از مهمانانش پذیرایی کند. مریم از علی می‌پرسد، «تو کیک رو خوردی؟» علی جواب می‌دهد «نه». آیا علی دروغ گفت؟
۲– احمد و محمد، با توپِ دوست‌شان نوید، فوتبال بازی می‌کنند. احمد توپِ نوید را گم می‌کند. وقتی نوید برمی‌گردد و می‌بیند که توپش نیست، می‌پرسد، محمد، تو توپِ منو گم کردی؟ محمد جواب می‌دهد «نه احمد گم کرد». آیا محمد دروغ گفت؟
۳– مسعود فکر می‌کند که باید از مغازه شکلات‌فروشی رَدشود تا به مغازه بازی‌های کامپیوتری برسد، اما او اشتباه می‌کند، چون مغازه شکلات‌فروشی از آنجا رفته است. مادرِ مسعود با بازی‌های ویدئویی مخالف است. وقتی‌که مسعود می‌خواهد برای رفتن به مغازه‌ی بازی‌های ویدیویی خانه را ترک کند، مادرش می‌پرسد که کجا می‌رود. او می‌گوید: «به مغازه‌ی شکلات‌فروشی می‌رم» آیا مسعود دروغ گفت؟
٤– یک روز صبح نرگس امتحان ریاضی داشت و برای امتحانش درس نخوانده بود، بنابراین نمی‌خواست به مدرسه برود. او به مادرش می‌گوید «من مریض‌ام». مادر درجه‌ی حرارتِ بدنش را می‌گیرد و نرگس با تعجب متوجه می‌شود که او واقعاً مریض است. کمی دیرتر در همان روز، او سرخک می‌گیرد. آیا نرگس دروغ گفت؟
۵– محمود برای شام به منزل رئیسش دعوت می‌شود. بعد از یک عصرِ کسل‌کننده که هیچ‌کس لذت نمی‌برد. محمود به خانم میزبان می‌گوید «متشکرم. مهمونیِ فوق‌العاده‌ای بود.» محمود

معتقد نیست که مهمانی، فوق‌العاده بوده و در واقع در تلاش نیست تا بقیه را متقاعد کند که زمان خوشی را گذرانده است، بلکه بیشتر به این توجه می‌کند که حرف خوبی به همسرِ رئیسش بگوید، بدون این‌که به این حقیقت فکر کند که او (همسر رئیسش) حرف او را باور کند. آیا محمود دروغ گفت؟

٦- رضا و زهرا اخیراً با هم بیرون می‌روند. مصطفی نامزدِ سابق زهرا است. یک شب رضا از زهرا می‌پرسد «این هفته مصطفی را دیدی؟» زهرا پاسخ می‌دهد: «مصطفی دو هفته ست که مریضه، سرماخورده».مصطفی واقعاً دو هفته آنفولانزا گرفته بوده است، اما این حقیقت هم وجود دارد که زهرا شب گذشته با مصطفی قرار ملاقات داشته. آیا زهرا دروغ گفت؟

۷- دو بیمار منتظر هستند که به اتاقِ عمل برده شوند. دکتر به یکی از بیماران اشاره می کند و می‌گوید: «این یکی، بیمارِ عمل آپاندیس است یا عمل لوزه؟ پرستار تازه کار که دو پرونده را به صورت کلی خوانده و از طرفی نمی خواهد اخراج شود اشتباها پاسخ می‌دهد «عمل آپاندیس»، این در حالی است که در واقع، بیمارِ بیچاره کسی است که در انتظارِ عملِ لوزه است. آیا پرستار دروغ گفت؟

۸-میلاد بلیط‌هایی برای مسابقات فینال فوتبال دارد و از داشتنِ آن‌ها خیلی احساس غرور می‌کند. او بلیط‌هایش را به رئیسش نشان می‌دهد. رئیس می‌گوید «گوش کن، میلاد، نمی‌تونی به بهانه‌ی رفتن به بازی‌ها، سرکار نیای» میلاد می‌گوید «بله، چشم». روزِ مسابقات فوتبال، میلاد مطمئن است که حالش خوب است با این‌حال به سرکارش زنگ می‌زند. او به رئیسش می‌گوید «امروز نمی‌تونم سرکار بیایم، مریضم» عجیب آن‌که، میلاد به دلیل دل درد ساده ای که صبح آن روز داشته و الان تبدیل به بیماری روده ای حاد شده ، نمیتواند به بازی برود فوتبال برود.

بنابراین میلاد وقتی‌که گفت مریض است، واقعاً مریض بوده. آیا میلاد دروغ گفت؟

۹- فاطمه تازه به تهران رسیده بود. این اولین باری بود که به این شهر می‌آمد و با آن‌جا آشنایی نداشت.میخواست به خانه ی دوستش برود ولی نمیدانست که چگونه باید به آنجا برود. بنابراین آدرس دوستش را به صاحبِ یک مغازه می‌دهد و از او می‌پرسد «چطوری می‌تونم برم این‌جا؟» علی‌رغم این‌که صاحب مغازه آدرس را نمی داند به فاطمه می‌گوید «مستقیم برو تا به

پیچ برسـی، بعد برو سـمت راسـت و بعد سـه کوچه دیگر را هم رَد کن.» آیا مغازه‌دار دروغ گفت؟

۱۰- نـازنین بـه تـازگی یـک پیراهن جدید خریده بود. وقتی برای اولین بار آن را پوشـید، از همسرش حمید پرسید، «بهم میاد؟» حمید پاسخ می‌دهد «آره»، در صورتی که حمید فکر می‌کند که پیراهن زشت و خیلی تنگ است. آیا حمید دروغ گفت؟

۱۱- وحید صـاحب یک سـوپرمارکت اسـت. مهناز مشـغول خرید از مغازه اسـت و دنبالِ بیسـکویت‌هـای ارگـانیـک می‌گردد، اما چیزی پیدا نمی‌کند. مهناز از وحید می‌پرسـد، «کی بیسـکویت ارگانیک می‌آورید؟» وحید پاسـخ می‌دهد «چهارشنبه آینده.» در واقع وحید نمی‌داند که کِی بیسـکویت‌ها برایش می‌رسـد، و می‌داند غیر محتمل اسـت که بیسکویت‌ها تا چهارشنبه برسد، اما نمی‌خواهد بگوید که نمی‌داند. آیا وحید دروغ گفت؟

۱۲- سـمیه می‌خواهد که به حسـاب بانکی‌اش، پولی را واریز کند. او وارد بانک می‌شـود و دو صـف آن‌جا می‌بیند. او از مردی که در صف ایستاده می‌پرسد «این صف واریز پول است؟» مرد بدون آن‌که مطمین باشـد جواب می‌دهد: بله.در صـورتی که خود آن مرد نیز گیج شده است و در واقع صـفی که در آن ایسـتاده برای برداشـت پول اسـت، نه برای واریز پول. آیا مرد دروغ گفت؟

۱۳- معصـومه می خواهد که دوسـتش نگار در جشن تولدش شرکت کند و از او می پرسد آیا می توانی امشـب به جشـن تولدم بیایی؟ نگار می‌داند که نمی‌تواند در مهمانی شرکت کند، زیرا آن شـب باید تکالیف کلاسی‌اش را آماده کند، اما نمی‌خواهد که معصومه را برنجاند. نگار پاسخ می‌دهد «آره، خیلی دوست دارم بیام.امشب می‌بینمت.» آیا نگار دروغ گفت؟